

دوره مطالعات تحلیلی / تطبیقی حقوق بین الملل خصوصی

۲

تابعیت اعضای خانواده

در حقوق ایران

www.ketab.ir

مصطفی دانش پژوه

دانشیار گروه حقوق پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

زمستان ۱۴۰۰

مرکز پخش: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۲۷، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۳۵-۶

فهرست مطالب

فهرست اجمالی

۷.....	بخش اول: کلیات تابعیت
۹.....	فصل اول: تبیین و توصیف تابعیت
۳۵.....	فصل دوم: مبانی و اصول حاکم بر تابعیت
۴۵.....	فصل سوم: برخورداری از تابعیت (دارا بودن یا دارا شدن تابعیت)
۵۹.....	فصل چهارم: نابرخورداری از تابعیت (دارا نبودن یا پایان یافتن آن)
۷۱.....	بخش دوم: تابعیت در حقوق ایران
۷۷.....	فصل اول: برخورداری از تابعیت دولت ایران (دارا بودن یا دارا شدن تابعیت ایران)
۷۸.....	مبحث اول: تابعیت مستقل از خانواده
۱۰۰.....	مبحث دوم: تابعیت در خانواده
۱۴۵.....	فصل دوم: نابرخورداری از تابعیت ایران (دارا نبودن تابعیت ایران یا پایان یافتن تابعیت ایرانی)
۱۴۸.....	مبحث اول: پایان تابعیت مستقل از خانواده
۱۶۱.....	مبحث دوم: پایان تابعیت در خانواده
۱۸۹.....	پی‌نوشت‌ها
۲۳۳.....	منابع

پیشگفتار

به نام خداوند جان و خرد
تورا دانش دین رهاند درست
به گفتار پیغمبر راه جوی
که «من شهر علمم، علمم مراست»
اگر چشم داری به دیگر سرای
به نزد نبی و وصی گیر جای^۱
با نام خدای می‌آغازم و پیش از هر سخن، او را حمد و سپاس می‌گوییم و بر محمد و آل،
درود می‌فرستیم.

موضوع تابعیت به‌طور کلی و فارغ از نگاه خانوادگی به آن، به‌عنوان یکی از موضوعات درس حقوق بین‌الملل خصوصی^(۱)، در مقطع کارشناسی رشته حقوق مورد بحث قرار می‌گیرد؛ اما در جدول شماره ۵ مربوط به دروس اختیاری سرفصل‌های مصوب کارشناسی ارشد حقوق خانواده، درسی یک واحدی با عنوان «تابعیت اعضای خانواده» پیش‌بینی شده است که تابعیت را از منظر عضویت فرد در خانواده بررسی می‌کند. به همین دلیل، طبیعی است که فصل‌بندی و چینش مباحث کتاب حاضر (به شرح اجمالی زیر)، که به منظور ارائه متن درسی مذکور فراهم آمده است، با کتاب‌های متداول تا اندازه‌ای متفاوت باشد تا بتواند مسئولیت خود را به انجام

۱. فردوسی، شاهنامه، «آغاز سخن».

رساند و تابعیت ایرانی فرد را، از موضع و پایگاه خانوادگی او مورد مطالعه قرار دهد، هر چند مواردی هم که تابعیت ایرانی فرد، بی ارتباط با پایگاه خانوادگی او است، مطالعه می شود. از آنجا که موضوع بحث، تابعیت اعضای خانواده است، نخست به مفهوم خانواده و تعریف آن و خانواده موضوع سخن در بحث تابعیت، اشارتی شده است (مقدمه)، آنگاه تبیینی کلی و مختصر از تابعیت انجام شده و پس از تعریف و توصیف تابعیت و توضیح مبانی و اصول حاکم بر آن و نشان دادن چگونگی و راه های برخورداری یا نابرخورداری از تابعیت یک دولت (بخش اول: کلیات تابعیت)، توانسته است وارد بحث اصلی - یعنی تابعیت اعضای خانواده در حقوق ایران - شود و به ترتیب از تابعیت ایرانی زوج و پدر، تابعیت ایرانی زوجه و مادر و سپس تابعیت ایرانی فرزندان بحث کند (بخش دوم: تابعیت در حقوق ایران).

در اینجا بایسته است از همه کسانی که در فراهم آمدن این اثر یاری رسانم بوده اند، صمیمانه سپاسگزاری کنم:

- همسر همسو و فرزندان شکیبایم، که با همسویی و شکیبایی خویش، زمینه ساز چنین توفیقاتی هستند،

- دوستان و همکاران گرامی در گروه حقوق و فقه اجتماعی و دیگر بخش های پژوهشگاه، به ویژه کتابخانه و انتشارات و نیز ویراستار محترم، که بی مدد آنان این اثر فراهم نمی آمد،

- ارزیابان محترم، جنای آقای دکتر محمد تقی عابدی و دکتر حسین قافی که با تذکرات عالمانه و دقیقشان، نقایص این اثر را کاستند و بر اتقان آن افزودند،

- استاد معظم، جناب آقای دکتر الماسی، که سال ها پیش و در دوره دانشجویی، مرا با الفبای مبحث تابعیت آشنا کردند،

- و نیز همه کسانی که در فراهم ساختن این وجیزه، از آثار گرانبهایشان استفاده کردم.

ای غایت عقل و عشق، در گفت و شنفت در ختم سخن، حمد تو می باید گفت.^۱

الحمد لله رب العالمین - مصطفی دانش پژوه

پاییز ۱۴۰۰

۱. برگرفته از مقدمه مرحوم دکتر حسن حبیبی، بر ترجمه جلد دوم کتاب حقوق بین الملل عمومی، ص ۲۲، (تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۸۳).